

5. S végül: a fólián levő „javítókulcs” segítségével tartalmi, formai (nyelvhelyességi, stílusbeli, helyesírási) szempontból korrigáltattam a hibázó tanulók feladatmegoldásait.

E tevékenységvégzés közben módom nyílt arra is, hogy – Csalog Judittal szólva – a társadalom általánosan elfogadott nyelvi normáit képviselő és közvetítő iskola egyik „megbízottaként” a közvetlen környezet (pl. familiáris) jó-rossz hatásainak kitett gyerekeken szakszerűen, hathatósan segítsek. (6)

6. Pl. beszédtechnikai normákhoz igazítsam nyelvi tevékenységüket stb.

Miután minden feladat megoldásának helyességéről meggyőződtem, ellenőriztem a tanulók javítótevékenységét, majd arra kértem tanítványaimat, a feladatlapot, annak megoldásait felhasználva foglalják össze mindazt, amivel ezen az órán „többek lettek”.

Hogy beszédtevékenységüket a figyelő tanulók segítségével javítani tudjuk, engedélyt „kértem”, hadd vehessem magnóra „feleleteiket”. Így 3, különböző felkészültségű tanítványom szóbeli tevékenységét tudtuk visszahallgatni, beszédtechnikai és tartalmi szempontból elemezni.

Az óra utolsó 5 percében elhangzott a kis „recenzens” könyvajánlása is, valamint annak a határidőnek általam történő megjelölése, amikor meggyőződöm arról, mennyire volt eredményes az ajánlott irodalom megismerése.

Írásom befejezésekor ismételten Fábíánra hivatkozom, aki ezt állítja: „A legfejlettebb interiorizációs fok a cselekvés nélküli, nyelvi szinten végzett feladatmegoldás (hangos vagy belső beszéd formájában). A nyelv közvetítésével válik valami új ismeret a személyiség sajátjává; a nyelv segíti a külsőt belsővé tenni, interiorizálni.” (7)

Ránk, pedagógusokra hamarosan a bevezetésre kerülő új tanterv feladatainak sikeres megvalósítása vár. Ehhez mottónk lehetne talán:

„... szervezzük életünket olyan rendbe, fegyelembbe, hogy a legtöbb erő s energia jusson a vállalt feladatra”. (8)

JEGYZETEK

1. Ligeti Róbert: Gyorsaságban az utolsók. Élet és Irodalom, 1976. 2. 4. l.
2. Fábíán Zoltán: Az anyanyelv-tanítás személyiségformáló szerepe. A Tanító, 1977. 1. 5. l.
3. L. Fábíán i. m. 5. l.
4. L. Ligeti i. m. 4. l.
5. L. Ligeti i. m. 4. l.
6. Csalog Judit: Ki tanítja fogalmazni az iskolásokat? Élet és Irodalom, 1976. 2. 4. l.
7. L.: Fábíán i. m. 4. l.
8. Módos Péter: Levél a társakhoz. Új Írás, 1977:1. 100. l.

ERDEI SÁNDOR
Nyíregyháza

Korrepetálások orosz nyelvből

Biztosan minden orosz szakos kartársam volt már abban a – nem éppen irigylésre méltó – helyzetben, hogy korrepetálni akarta tanítványait, de azok egyáltalán nem lelkesedtek a délutáni pótfoglalkozásért. Ez nem is csoda, hiszen a délelőtti órák fáradtsága és a különböző tantárgyak anyagának írásbeli és szóbeli feldolgozása után – az egész napot iskolában töltő – napközis tanulók számára a korrepetálás nyűgnek, tehernek látszik.

Mit tegyünk hát, hogy a gyerekek ne „büntetésnek”, hanem – tanulmányi eredményükre kedvezően ható – segítségnek fogják fel a délutáni póttanulást, és szívesen járjanak a korrepetálásokra?

Erősebb, hatásosabb motivációkat kell alkalmaznunk, mint egy átlagos délelőtti oroszórán.

„Változatosság, ötletesség, életszerűség a hármas jelszó.”¹

Ha néhány érdekes – a tanulók fantáziáját megmozgató – játékos ötletet valósítunk meg a korrepetálások alkalmával, a gyerekeket megnyerhetjük a délutáni pótfoglalkozások ügyének.

Némi leleményességgel a tanulók érdeklődését is felkelthetjük a korrepetálások iránt.

Egy fél éve két napközis csoportban végzek orosz nyelvből korrepetálásokat, túlórán: a XI. számú csoportban hatodik osztályosok, a XII.-ben pedig ötödikesek tanulnak. Dolgozatomban ezúttal az ötödikesekkel való foglalkozásaimról számolok be. Az ötödikes korrepetálások

Jól bevált – tapasztalataim szerint – az orosz nyelvvel újonnan ismerkedő gyerekek játékos tanulására a *szótudási verseny*.

A szóbeli kezdő szakasz szókincs-anyagának automatizálására is alkalmas ez a játék. A versenyben 3–5 tanuló vehet részt, a korrepetáláson foglalkoztatott tanulók számától függően. A játékosoknak a magyarul hallott szavakat oroszra kell lefordítaniuk. Minden jól megválasztott szóért egy pont jár. Pluszpont a versenyzőtárs kiegészítése vagy hibájának javítása révén szerezhető.

A végső sorrend a harmadik forduló lebonyolítása után könnyűszerrel megállapítható. Az alábbiakban ismertetem egy szótudási verseny lefolyását:

Első forduló:

1. versenyző

apa úttörőfiú tanuló lány ház szoba beszél kérdéz

2. versenyző

anya úttörő lány tanuló fiú park tábla ül felel

3. versenyző

fiú ügyeletes fiú nagy mama üzlet pad áll olvas

4. versenyző

lány ügyeletes lány nagy apa iskola asztal fekszik ír

A második fordulóba az 1. és a 4. versenyző jutott, ui. ők egyszer sem hibáztak: a 2. és 3. számú versenyző két, illetve három hibát vétett.

Második forduló:

1. versenyző

oroszul hogyan? apa kérdez a fiú megy a lány olvas
--

4. versenyző

magyarul jól a rádió beszél anya felel az úttörő ír

A második fordulóban holtverseny alakult ki a két játékos között; jöllehet a kérdések fokozatosan nehezebbé váltak. (Szavak, szókapcsolatok.)

A harmadik fordulóban ezért olyan „fogós” kérdések vártak a versenyzőkre, melyek alapján reálisan meg lehetett állapítani a végső sorrendet.

Harmadik forduló:

1. versenyző

a parkban a táblán az osztályban A fenyőfa a parkban van. A füzet a széken fekszik.

4. versenyző

az asztalon a könyvben a széken A könyv a padon fekszik. A tanár oroszul kérdez.
--

A versenyt a 4. versenyző nyerte: ui. egy kérdés kivételével mindenre tudott felelni, sőt kétszer kíségette versenyzőtársát.

Az 1. játékos kétszer hibázott, és egyszer javította társa hibáját.

A szótudási versenyt annyira megkedvelték a tanulók, hogy sok korrepetáláson meg kellett ismételnünk.

Ez a kis vetélkedő azért is hasznos, mert elég objektív módon meg lehet általa mérni több forduló verseny során a tanulók szótudását.

A *Barkóczy-Putnoky* szerzőpáros hangsúlyozza, hogy „a problémamegoldó gondolkodásban különösen nagy jelentősége van a *beállítódásnak*”²

A begyakorlott cselekvési és gondolkodási mintákon túl azonban az *emocionális tényezőknek* is igen fontos szerep jut. (Pl.: kíváncsiság, szociális indítékok.)

„A *beállítódás nemcsak a problémamegoldás minőségét emeli, hanem a sebességét* is jutnak, hiszen a kérdések összeállításában biztosított a fokozatosság. (A vetélkedő

A fenti megállapítások igazát a gyakorlati tapasztalatok is megerősítik. A játékos szótudási versenyben résztvevő tanulók számára ui. – az embernél rendkívüli jelentőségű motivációs tényező – a *kíváncsiság* valóságos hajtóerő, mely tanulásra ösztönzi őket.

A háromfordulós verseny során még a gyengébb képességű gyerekek is sikerélményhez jutnak, hiszen a kérdések összeállításában biztosított a fokozatosság. (A vetélkedő igen könnyen megjegyezhető és kiejthető szavak számonkérésével indul.) Tehát a ráhangolás, a beállítódás – a feladat vetélkedő jellegű játékosága révén – eleve adott. A *szociális tényezők* pedig a jó pontokkal történő értékelés formájában vannak jelen.

A tanárnak csupán arra kell ügyelnie, hogy a kérdések összeállításakor biztosítsa a fokozatosságot (könnyebbről a nehezebb feladatok felé haladás) és a versenyző tanulók feladatainak – megközelítően azonos – nehézségi fokát. (Pl. azonos szófajú; rokon vagy ellentétes jelentésű szavak; az eljárás eset használata stb.).

A játékos szótudási verseny érdekessége *applikációs képek* bemutatásával fokozható. Ez esetben a játékosoknak meg kell nevezniük az applikációs képek által szimbolizált főnevet vagy igét.

(Ilyen módon azonban csak az egyértelműen szemléltethető, konkrét szavak kérdésére kerülhet sor az első fordulóban.)

Fokozható még a versenyizgalom és lelkesedés a különféle *situációk teremtése* révén is. Pl.: egyik tanuló a táblánál áll, és magyarul ír; a másik pedig egy széken ülve olvas.

A közép döntőbe jutott két játékosnak az a feladata, hogy a látott szituációt oroszul részletesen leírja: minél több nyelvtanilag helyes orosz mondatot alkotva.

1. *versenyző*: Там ученик. Он стоит. Он стоит в классе. Там и доска. Ученик пишет на доске Он пишет по-венгерски.

2. *versenyző*: Вот девочка. Она пионерка. Девочка в классе. Здесь стул. Девочка сидит. Она сидит на стуле. Девочка читает хорошо.

Természetesen a szituációk részletes leírása nem megy első próbálkozásra hibátlanul. De türelmes munkával elérhetjük, hogy a gyengébb képességű tanulók is tudnak – harmadik-negyedik próbálkozásra – két-három orosz mondatot alkotni a szituációk alapján.

A gátlásos, passzív tanulók is bevonhatók – minden előzetes gyakorlás nélkül – az ún. *mondatvariációs játékokba*.

Itt is a *fokozatosság* a lényeg: a tőmondatokból kiindulva bonyolultabb, bővített mondatok alkotásáig is eljuthatunk.

A jó megoldások e játék esetében is pontozással jutalmazhatók. Az alábbiakban néhány konkrét példát közlök a mondatvariációs gyakorlatok korrepetálásokon való alkalmazására:

1. Az alany kicserélése:

Példamondat: Ученик читает.

Megoldások: Ученица (мальчик, девочка, папа, мама) читает.

Ily módon 10–15 féle mondat alkotható játszói könnyedséggel.

2. Az állítmány kicserélése:

Példamondat: Учитель стоит.

Megoldások: Учитель сидит (говорит, спрашивает, объясняет).

Az állítmány kicserélésével 8–10 fajta mondatot fogalmazhatnak meg a tanulók.

Az 1. és 2. számú mondatvariációs gyakorlatok még a legfelénkebb gyerekeknek is *önbizalmat* adnak. Jó lehetősége ez a gyakorlási mód a tanulók emlékezőtejesztésének és nyelvi fantáziájuk kibontakozásának. Bár az utóbbi a harmadik és negyedik fokozatú mondatvariációk esetében kap hangsúlyozottan fontos szerepet.

3. Az állítmány és a határozó kicserélése:

Példamondat: Мама читает дома.

Megoldások: Мама работает на фабрике. Мама говорит по-русски.

A tanulók rövid idő alatt rájönnek a mondatvariációs játék „nyitjára”, s nagy lelkesedéssel versenyeznek az egyéni ötleteiket is próbára tevő – de adott modelltől kiinduló – gondolatok megfogalmazásában.

Érdemes megemlítenünk e témában J. S. Bruner véleményét: „A gyermeket kitaratóvá nem annyira a benyomások élénksége teszi, mint inkább a tevékenység megszo-
kott kerékvágása, amely most már megköveteli a figyelmet.”³

4. Bármely mondatrész tetszőleges variálása:

Példamondat: Бабушка дома слушает радио.

Megoldások: Бабушка в комнате смотрит телевизор. Папа на заводе па-
работает хорошо.

E – négy részből álló – mondatvariációs gyakorlat fokozottabb figyelemösszpontosítást kíván a tanulóktól.

Hogy sikerrel bitkózhassanak meg a nehezebb feladattal, célszerű segítségül néhány fogódzót, támpontot adnunk nekik: pl. egyszerre csak egy, majd két mondatrészt cse-

rélgessenek; használják következetesen a rokon értelmű és ellentétes jelentésű szavakat a szóbeli fogalmazásaik során.

Befejezésül megállapíthatjuk, hogy a délutáni korrepetálások hatékonyságát újszerű motivációval fokozhatjuk: a szótudási verseny, a mondatvariációs játékok és más efféle játékos – a gyermeki fantáziát megmozgató – gyakorlatok segítségével a passzív, kevés önbizalommal rendelkező vagy gyengébb képességű tanulókat is optimálisan segíthetjük az orosz nyelv tanulásában és megszeretésében.

IRODALOM

1. Krammer Jenő: Életkor és nyelvtanítás, INYT, 1966/3.
2. Dr. Barkóczy Ilona–dr. Putnoky Jenő: Tanulás és motiváció, Tankönyvkiadó, Bp. 1967. (162–164., 193.)
3. J. S. Bruner: Új utak az oktatás elméletehez. Gondolat, Bp., 1974. 169.

BÁRON LÁSZLÓNÉ
Kecskemét

Két csoportos foglalkozásra tervezett óra a 6. osztályos matematikából

HATVÁNYOZÁS KITERJESZTÉSE NEGATÍV KITEVŐRE

I. A munka mozzanatai:

1. A tanult anyag **FELIDÉZÉSE**.
2. Analógia **FELISMERÉSE** (rendszeralkotás).
3. Az új ismeretek több oldalról való **MEGVILÁGÍTÁSA**.
4. **BEGYAKORLÁS**.
5. A tapasztalatok megfogalmazása, **ÁLTALÁNOSÍTÁS**.

II. Ismeretanyag, amire a tanulók a munka során támaszkodhatnak:

1. Helyiérték-táblázatok különböző számrendszerekre.
2. A helyiérték-táblázatban balról jobbra való lépegetés értelme.
3. Tört osztása egésszel.

$$\frac{1}{2} : 2 = \frac{1}{2 \cdot 2} \left[\frac{1}{2^2} = \frac{1}{4} \right]$$

4. Pozitív egész kitevős hatvány értelmezése általában.
5. Tört szorzása törttel.

III. Munkalap:

1. Az alábbi feladatok üresen hagyott kereteibe írd be a megfelelő hatványkitevőt!

$$2 \cdot 2 = 2^{\square}$$

$$2 \cdot 2 \cdot 2 = 2^{\square}$$

$$2 \cdot 2 \cdot 2 \cdot 2 = 2^{\square}$$

$$2 = 2^{\square}$$

2. a) Folytasd mindkét irányban a következő sorozatot:

$$\dots 8, 4, 2, 1, \frac{1}{2}, \dots$$